

УДК 070:929 І.Франко: 27–727

ІВАН ФРАНКО — УКРАЇНСЬКОМУ НАРОДОВІ НЕВІДОМИЙ ХРИСТИЯНИН

о. І. Музичка

*Український католицький університет,
Рим, Італія*

У статті-доповіді, виголошеній у Дзеркальній залі Львівського національного університету імені Івана Франка з нагоди 150-річчя від дня народження велета українського духу, йдеться про те, що Іван Франко був віруючим християнином, а не — атеїстом, яким його виставляла радянська “наука”.

Ключові слова: Іван Франко, атеїст, віра в Бога, наука, священник, о. Т. Галушинський, віруючий християнин.

Дивну тему поставив я*, щоб вшанувати нашу велику історичну особу XIX-го і початку XX-го століть — Івана Франка як віруючого християнина. Він — мислитель, письменник, поет, науковець, філософ, великий громадянин, надзвичайно здібна людина і постать нашої культури, духовости в роках відродження Європи в XIX столітті і в нашій Україні, яка опинилася в найтяжчих часах свого буття. І тоді-то кілька осіб рушили наш нарід зі сну до праці над собою, щоб стати собою, вони і приготували нас до нашої Державности при кінці XX-го століття. Такими були Шевченко, Шашкевич, Франко, серед них — і маловідомий Чикаленко, і інші предтечі нашої волі. Сьогодні, здається мені, нашому народові не вповні відомі заслуги тих великих наших постатей, яким так багато завдячуємо. Їх або заслонили інші, або прислонили їх різні історичні струмені, щоб зробити їх для себе корисними предтечами в ролі соціальних діячів чи революціонерів, чи будь-що інше, щоб тільки віддалити їхні постаті від високих духовних вартостей, а зокрема — від християнства.

Наші пробудителі XIX ст. сьогодні багатьом, зокрема молодому поколінню, не є вповні відомі, їхні ролі в нашій культурній, релігійній, державницькій, національній розвитковій або применшені або сфальшовані. Зокрема, тим нашим справжнім світочам заперечується їхню релігійність, їхнього християнського духа і життя... Сімдесят років советського панування і матеріялістичної “ідеології” вистачило, щоб виховати покоління, яке “знає”, що Шевченко — атеїст і революціонер світового пролетаріату, Франко — вчений безбожник. Досить, наприклад, такої цитати: “Франко майже від перших хвилин свого виступу аж до смерті був у нас головним пропагатором виразного атеїзму, що той

атеїзм пропагував і в своїх популярно-наукових писаннях, і в своїй поезії” (Київ: Дніпро, 1981. — С. 363). От такої! У моїй статті хочу це заперечити.

З Франком так не було. Він був шляхетною духовною людиною, пройшов великий і твердий шлях свого виховання і науки, був праведною людиною селянського походження зі щирою українською душею і характером, в якій не було ґрунту для дикого атеїзму, та ще й — войовничого, як звали це безглуздо у відомій організації у Москві. Франко був живим і творчим християнином. Вистало б запитувати слова самого Франка про його віру в Бога, які сказав він щиро на питання добрих його приятелів: “Ой, люди, люди, ви мене не розумієте, й це найбільше болить... Я вірив і вірю в Бога не так, як ви всі!” Прикладів на це з життя і творчости Франка можна подати дуже багато.

Франко молився! Мандруючи часами, він, як правило, в селах хотів зайти до церкви, яка була зачинена. Тоді клякав на сходах до входу на церковне подвір'я і молився. В хаті Франка була ікона Богоматері. Свята літургійного року, зокрема Різдво, Великдень, Франко святкував — особисто і в родині — радісно, зі зберіганням старих звичаїв з народної української побожності. Франко був поетом, а поетичні душі мають свій спосіб світосприймання. Св.Августин твердив, що людська душа є зі своєї природи християнською, тобто схильною бо Бога, до правди, до добра і до краси. Серце і ум поета легше знаходить Боже світло і Боже слово. Не диво, що старі греки поетів називали також богословами. Поети — то динамічні мислителі і шукачі правди, справедливости, вразливі на кривди і потреби ліку на них. Усе це так легко знайдемо у Шевченка і Франка, в їхнім житті і творчості. Християнства в їхньому житті і не треба шукати, його можна бачити в їхньому житті.

Нелегко називати будь-кого і будь-коли атеїстом-безбожником. Що ж таке атеїзм? Хто такий атеїст? Може, кожний з нас і в собі щось такого знаходив, чи міг би знайти? Справжній атеїзм — то цілковите заперечення Бога, цілковите світоглядове переконання, що Бога нема, що Він не існує і не може існувати. Є теж і інші форми атеїзму, коли Бога вважають лишень за якусь космічну силу, енергію, не Особу з абсолютним інтелектом і волею, коли Бога утотожнюють з Всесвітом і природою (пантеїзм). Чи Він — “Хтось”, кого ми не можемо нашим розумом сприйняти (агностицизм), чи з певністю пізнати (скептицизм), або ще “щось”, — є оwoчeм нашої чутливости, сентименталізму, забобонної схильности і всякої фантазії поза здоровим способом мислення. Атеїзмом буває і спосіб життя такий, що виключає всяку відповідальність перед “Кимось”, від кого таки дійсно все існуюче залежить, і людина тую залежність і відчуває, і її потребує, і її брак боляче переживає — а живе так, якби Бога не було, хоч про те в якийсь спосіб знає.

Добре спостерігає Достоевський, що коли Бога нема, тоді все можна. Або друга думка — коли Бог є, попрощайся зі своєю свободою! Такі думки лякають людину, вносять у душу якусь нестерпну тривогу з огляду на таку “свободу”, яка веде до думки, що Бога можна вбити, усунути Його як перешкоду, як видумку, і в душі залишається якась пустка, вакуум, з важким і гнітючим тягарем, якому назва гріх — душевне зло чи смерть душі без Бога. Найгрізнішу форму крайнього атеїзму можемо бачити у Прудона (предтеча комунізму), який писав: “Я ненавиджу тебе, Боже, і не заспокоюся, поки не зроблю твоє ім'я по-сміховиськом для всіх людей”. То ненависть — свідомо, не якась патологічна —

до Бога... Таким був, але в хитрий спосіб теж Ленін, ненависник Бога, що стверджує Бердяєв... Франко не був ні одним з тих. Причиною атеїзму можуть бути “віруючі”, що живуть і поводяться так, ніби Бога немає. Коли у Франка бувало критичне ставлення до релігії, — це траплялося під впливом його переживань з огляду на поведінку таких, хто поведився, якби Бога в них не було. Про таких наш нарід мав вислів з плачем: “Та май Бога в серці!” Тому Франко з жалем казав: “вірю в Бога не так, як ви усі”. Про таких, що знають правду про існування Бога, але своїм життям твердять протилежне, вчить II Ватиканський Собор, коли говорить про атеїзм у своїй Конституції “Радість і Надія”: “Атеїзм, коли його розглянути в суцільному, не є чимось, що походить само від себе, але радше виникає з різних причин, між якими причислити треба також критичну реакцію проти релігії. Тому, в питанні атеїзму немалу роль можуть відіграти віруючі, наскільки вони через занедбане релігійне виховання, чи хибне релігійне навчання, або також недоліками свого релігійного, морального і суспільного життя закривають правдиве обличчя Бога в релігіях, замість його відкривати” (Радість і Надія. — Ч.19).

Ми, віруючі, можемо помагати іншим не вірити нашою неграмотною релігійністю, можемо бути шкідниками для шукачів правди. Так було з Франком, який уже малим був дуже чутливим на зло і кривди, які він бачив і переживав, палав гнівом і болем на тих, що чинили зло, і їх засуджував, навіть як це були духовні особи, і в їхніх очах ставав безбожником. А неграмотних віруючих було в нас багато. Тому Франко казав: “Далеко теперішня релігія і людство відкотилося від правдивої християнської науки... Заповіді Божі є вірні і правдиві. Так! Але чи люди живуть згідно з ними, хоч в щоденних молитвах їх згадують”. Таким було розхитане християнство в XIX столітті, ціла Церква терпіла через своїх невірних свідків — мирян і духовних... Потім на наших очах II Ватиканський Собор вчив, що “лік на атеїзм є належний виклад вчення і ціле життя Церкви і її членів, бо завданням Церкви є вчинити приявним і неначе видимим Бога Отця і Його воплоченого Сина, відновляючи себе і очищуючи себе беззастанно під проводом Святого Духа” (Радість і Надія. — Ч.21).

Франко не був атеїстом, бо мав добрі основи в родинному вихованні, як і Шевченко. Це можемо самі ствердити, що великий вплив має родинне виховання дитини, юнака, воно дає релігійну віру, яка має потім вплив на характер і життя особи, дає їй замилювання до молитви і віру в її силу (Шеченкове “Мені тринадцятий минало”...). Франко мав розумного батька-ковалю, і малим виховався під дбайливим оком батька у кузні, де малим виростав з подивом до праці, серед розмов чесних і працьовитих господарів-газдів. У такій чесній і родинній атмосфері не ростиш атеїстом! Ростеш у любові і подиві до батька, сусідів, чесного і радісного, хоч і вбогого життя, пізнаєш світ і себе! Знаєш, що є добрий Бог, на якого всі надіються, що Бог все бачить, всім управляє, усім все дає і робить життя добрим і цікавим, що варто і гарно з Ним жити.

Австрія, до якої Галичина почала належати по краху Польщі в 1772 році, була багатонаціональною монархією-імперією, католицькою, і монарх хотів добра всім своїм підданам. У школах викладали релігію. Серед тодішніх стилів виховання були навіть побої, що часом переходило межі жорстокості. Молодий Франко, стараннями мудрого батька, йде в середню школу й університет, кидається у вир науки. З наук здобув усі можливі для нього скарби, поринаючи в тих

науках до дна („книги — морська глибина“!), читає дуже багато, зокрема богословські твори, пізнає і марксизм, що тоді народився і яким Франко в молодості зацікавився, хоч потім своїм селянським здоровим розумом від нього віддалився, пізнає кризи ХІХ-го століття, бачить наступ на католицьку Церкву, бачить вбогість віри і науки своєї Церкви — католицької і православної, бачить звертання до науки в нашій Церкві, яка приступила в 1700 році у Львові і Перемишлі до церковної єдності. За допомогою Австрії вона почала гарно розвиватися, зокрема її Василіянський монаший Чин, до якого Франко набрав пошани, власне, за його звертання до наукової праці, організації архівів і бібліотек, що Франко високо цинив і увійшов у співпрацю з науковцями того нашого прадавнього монашого Чину.

Здобувши ласку віри в родинній — першій — Церкві, свою віру в Бога Франко зберіг до кінця, незважаючи на великі перешкоди, життєві труднощі, які довелось йому пережити серед свого народу, який справді його не в одному не розумів і пізно визнав свою помилку, причіпляючи йому і ярлик безбожництва (між тим — брак патріотизму, декадентизм!). Франко не лишив писаних пером грубостей чи кпин з релігії (що є, звичайно, письмовим стилем безбожників!), не лишив безбожних творів, хоч завзято боронив правди, справедливості, воював з кривдниками. Але лишив чимало гарних думок про віру, релігійність, часто — в коротких строфах — як духовні і душевні рефлексії. Ось деякі, напр.: про хрест:

*Хреста нас знаменем хрестили,
Ростем під знаменем хреста:
З хреста пливуть всі наші сили
І віра наша пресвята.*

Цей вірш можна б дати вивчити дітям у катехизі, щоб вивчили напам'ять, рецитуючи його часто! Це майже коротка і проста молитва прослави св.Хреста. Або:

*Моє відкриття
І сумнів, критика, і дослід правди,
І думка та, що всі правди нам
Дрібним атомам, не вловить ніколи...*

То не говорить агностик Франковим пером, він — великий апостол розуму-науки (то його перше крило!), але в ньому говорить і віра про всі правди, перед якими ми, люди, є маленькими атомами, але є віра (і то є відкриття), що через сумніви, критичність, досліджування правди твориться ДУМКА, оте Платонове Слово-Логос, а у Івана євангелиста — то Слово, бо є Бог!

Франко, як науковець і літературний критик, в соціології — як філософ, має цікаву думку з французької тодішньої філософії, що повної правди відкрити не можна, і наука — то не шукання правди, а шукання помилок, і так Франко визнає це про свої дослідження і праці. Каже це гарно поетично, порівнюючи гнівливі думки до нетлі:

*Хоч би й мертвого міг гнівливий воскресить
Та Бог його за гнів його відкине;
В гнівливе серце помисл злий
Як нетля в світло лине,
Сама згорить, а світла не згасить!*

Гнів у душі — то погане темне мряковиння, чистота душі — то творча радість і мир в християнина. І.Франко каже: “Одинока радість — це чистість душі, творча праця для народу. Моя душа була вільна від гордості і жадоби слави”. То — християнська душа Франка.

У поемі “Страшний суд” з перших рядків нетямуща голова знайде сліди атеїзму — і покине читати. Суд! За що суд для всіх, для праведних навіть? І справедливий Суддя дає глибоку містичну пораду у форму присуду:

*“А збери в одне вогнище
Всі думки і всі бажання,
На їх крилах якнайшвидше
Підіймись, напруж всі сили;
Безмір обійма душею
І в найвищій цій аскезі
З сутністю моєю!” — каже Бог-Суддя!*

То мудрий опис екстази — роздуми над Великим Суддею світу за допомогою двох крил — розуму і віри, як учив недавно папа Іван-Павло II.

А от цікава думка про гріх, може, і почута теж з уст батька Франка про часто безбожниками висміюваний гріх:

*Як від лютого татарина,
Що шаблюкою маха,
Всі тікають безоружні,
Так тікай ти від гріха!*

Чи ось така гарна думка про братню любов між християнами:

*Хоча б ти і муки тяжкі потерпів,
А брата свого не любиш,
То все ж ти на вічне життя не доспів
Лиш дармо дочасне загубиш.*

Чи ось така християнська засада аскези:

*Ти сто людей побив у бою
І тим пишаєшся, герою?
Ось сей лиш власну пристрасть поборов
І над тобою він горою!*

А про оспівану Божу Мудрість у св.Письмі, яке Франко читав і знав його добре, читаючи з коментарями:

*Хоч би все небо папером було,
Хоч би все море чорнилом було,
Зорі б на пера всі перекуватъ,
Ангели б сіли там пір'ям писатъ,
Та не списали б — так мудрий прорік —
Мудрості Божої ввік!*

Що за думка про Божу Мудрість, але й що за поетичний вислів і поетичні порівняння! Атеїст так не напише, а поет Божу дійсність опише своєю поетичною спостережливістю і високим летом!

Франко написав дисертацію про св.Климента папу, що загинув мученицькою смертю на нашій чорноморській побережжі (коло 104 року), і про нього християни Криму створили низку легенд. Франко не кпить собі з них. Він цінить побожні легенди терпеливо, студіює їх, бо каже: “не одна легенда має в

собі більш правди, ніж не одна історія”! У легенді важне вміти видобути правду, як метал із руди”. А поема “Іван Вишенський” — то твір для роздуму про монаше життя. Можна його читати як молитву! Атеїст назве це все ж презирством — мрякобісся. А поетичний переспів оди св.Павла про любов у першому листі до Коринтян, глава 13! А поема “Мойсей”! Біблійна тематика манила Франка. Те все створює Франко не молодий, коли писав “Вічний революціонер”, а Франко біля 1900-го року!

Та все ж таки сталась прикра подія при смерті Франка, йому відмовлено в похороні, бо “помер невисповіданий і нерозкаяний”. То був присуд святоюрських священників. Можна про те назбирати малу збірку бібліографії з оскарженням Церкви (католицької), Василян, таких, що тріюмфують, мовляв, виврали Франка з рук попів, що хотіли його перехопити перед смертю в свої руки. Інші бідкаються, що таки промах стався, і шукають виновного. Поплутані факти, особи, оскаржено майже всіх, хто до події був причетний. Мені здається, на основі розшуків, що правда така:

Франко бачив, що стан його здоров’я критичний і не до врятування. Він просить добру паню, яка йому служила, щоб вона покликала священника сповідника. Франко просить. Не сповідники самі приходять, а Франко їх проганяє. Просив сповідника православного. Добра пані запропонувала о.Гургулу, але Франко спокійно сказав, що вони різняться в поглядах, важко йому буде відкрити щиро свою душу. Це правильно. Каянник вибирає собі сповідника. У Львові по відступі російської армії (це 1916 рік!) неможливо було знайти православного священника. Трапився молодий священник-румун, з австрійської армії. Пані Грозикова просила його, щоб був делікатний, бо Франко недугою вичерпаний і вразливий. Той священник прийшов і без всякого такту та миру Христового посланця зразу поставив Франкові питання: “Віруєте в Бога?” Франко, напевно, притакнув. Молодий, невишколений пасторально священник поставив зовсім непотрібне і нерозумне друге запитання: “Ви атеїст?” Франко, мабуть, вкрай зденервований, показав йому двері і висловив, мабуть, якесь тверде слово-наказ у стилі: “Иди геть!” Бо потім з докором сказав добрій пані: “Перед ким я маю душу свою отворити? Перед тим молодиком, напівкапралем і напівсвященником? Це крайній бруталь, як смів мене питати, чи я вірю в Бога?”

Яка була відстань в часі, коли прийшов до Франка василянин о.Т.Галуцинський після невдачі з православним священником, — годі сказати. Мабуть, кілька днів. Це, що опишу, — то розповідь о.Галуцинського нам, семінаристам, в Колегії св.Йосафата в 1946 в Римі. Він був нашим духовником. І цю розповідь я точно в пам’яті зберіг і вона вже раз з’явилась друком в журналі “Патріярхат”. Ми прибули, як полонені з нашої Дивізії “Галичина” з англійського табору полонених в Італії в листопаді 1945 року. Привезли нас, звільнених полонених, англійськими військовими автами до Риму, де нас двадцять сімох почали свою науку і вишкіл стати Христовими вояками. У березні 1946 року ми гарно відзначили Шевченківські роковини, як називали це в Галичині. Наш духовник о.Т.Галуцинський дуже підтримував такі імпрези. І в половині квітня ми сказали йому, що хочемо подібні роковини зробити Франкові — в тридцять річницю від його смерті. Яке ж було наше здивування, коли він твердим тоном сказав, що таких роковин відзначати не можемо: Франко помер без сповіді і без церковного похорону, якого йому Церква відмовила. Майже ніхто з нас про те не

знав, і ми просили о.Теодозія, щоб він нам точніше розповів, як і чому так сталося. І він нам розповів, додаючи, що в цій події брав особисту участь.

Наше зацікавлення було велике, і я доволі точно це запам'ятав. Опишу це тепер знову, бо всякі неточності з'явилися дотепер у зв'язку з тією болючою відмовою похорону. І то була прикрість велика для покійного Франка, яку йому ми, галичани, тоді, на жаль, завдали церковними рішеннями. Багато було і неправдивих тверджень, які знову повторюють. О.Галущинський неправди не міг і не потребував нам розповідати в своїй обороні (бо обвинувачували і його!). У двадцятому столітті в нас творилось безліч дезінформацій, до яких ми звикли і далі які творимо. Поширювали їх радянфіли, також, на жаль, і наші радикали. Їм релігія і Бог були не потрібні, вони раділи словами “засуду” на Франка: “Він помер невисповіданий і нерозкаяний”, і попам не вдалось його в останній хвили здобути його для себе. Вина о.Галущинського була майже ніяка, якщо загалом якусь вину о.Теодозія можна знайти. А дехто стверджує, що Франко його просто викинув за двері.

Наближався кінець травня 1916 року, другий рік світової війни, яку папа Венедикт ХУ і назвав і осудив як “безпотрібне кровопролиття”, а Франко мав свою християнську теж думку про всяку війну і казав: “До досягнення моїх ідей не треба війни, Бог не благословить вбивства, кожного переможця скорше чи пізніше постигне кара. Ніхто не має права нікому відбирати життя!” (Відлуння тих слів стрінемо в папи Івана-Павла II!). У Львові вже було відомо, що Франко поважно хворий. Зійшлися крилошани (“каноніки”) св.Юра на нараду. Всі вони вже були виховані за австрійської влади в Галичині, між ними були вчені богослови — теж австрійського вишколу і частинно — латинської дисципліни. Між ними теж було чимало русофілів, яких згодом помалу, дуже обережно усунув з тієї капітули Митрополит Андрей. Між ними прибув з Інсбрука і з Риму молодий священник василіянин о.Т.Галущинський з інсбруським докторатом з богослов'я (святився в 1904 році), як новоприбулий до Львова гість.

Мета наради: Франко близький до смерті, його релігійне і церковне життя сумнівне, був соціалістом, атеїстом, зі священниками був у конфліктах, але між народом та поступовою інтелігенцією здобув велику популярність своїми численними творами. Що зробити, щоб прийняв він останні св.Тайни, зложив ісповідь гріхів? (Виглядає, що о.Галущинський не знав, що був у Франка вже православний румунський священник, бо нам того не казав).

Це важна обставина, бо потім те, що сталося з тим румунським священником, приписували дуже помилково о.Галущинському, змішуючи візити обох священників до Франка. Тоді в австрійській монархії часто церковні приписи зобов'язували відмовляти в церковному похороні особам, які залишали цей світ “без помиріння з Богом”. (У Німеччині, як мені відомо, ті, що не платять “церковного податку”, із заявою за життя, що ніякої релігії не визнають, — не можуть мати церковного похорону). По короткій дискусії святоюрської крилошани вирішили післати якогось старшого священника, щоб пішов до хворого Франка, приготував його і привів його до розкаяння. Увага всіх звернулася на особу молодого (36 років, без душпастирської практики) о.Теодозія: “Ви молоді, знаєте нові науки, може б ви сповнили таку важну місію?” (цитую з пам'яті майже дослівно, тому ставлю “лапки”). О.Теодозій радо погодився, ще й додав: “Франко бував у домі мого батька (був священником), гостив в нас, буде мені легко

почати розмову з ним”. (Тут буду подавати слова о.Теодозія майже докладно як я їх запам’ятав): “Я увійшов до кімнати Франка, він лежав у ліжку, його очі були якісь заблукані, він мене не розпізнав і розгублено спитав: “А хто ви такі?” Я зразу ж радісним тоном йому сказав: “Я Тит Галущинський, син о.Галущинського, ви бували в нашій домі, я вас добре пригадую, ви мене не впізнаєте, бо то було трохи давно. Я прийшов вас відвідати, бо дізнався, що ви — хворі, а я недавно приїхав до Львова”. Франкові очі і обличчя вмиль розпромінилися спогадом, він мов ожив і радісно сказав: “Та як не пригадую, пригадую вашого батька, ваш дім, гарні спогади, гарні дні були з вами”... (Тут додаю ще, що о.Теодозій сказав нам як окрему увагу, що його батько був священником-симпатиком соціялістів, що було небезпечною симпатією тоді в Австрії...). І так зі спогадів про дім о.Галущинського і гостин Франка пішла жвава розмова. Та не довго. По неповній півгодині Франко втомився розмовою, і легкий сон почав клеїти йому очі, його речення почали не в’язатися.

“Я встав, — продовжував о.Теодозій, — і сказав: “Що ж, було мені приємно з вами бути і згадати давні дні, не хочу вас утомлювати. Ви хворі, то добра нагода вам помиритися з Богом. То війна, треба на все бути готовим”. А Франко по малій перерві відповів: “Та воно добре, але як мені з Богом миритись, я б мусів його бачити, з ним говорити?”. — “Не треба такої видимої зустрічі з Богом, — відповів о.Теодозій. — Бог дав нам, священникам, власне, такий мир між ним і людьми встановлювати, що діється у Сповіді”. Настала знову перерва. Втомлений Франко, немов думав над почутими словами і сказав якимось майже радісно: “Добре кажете, приємна була дуже розмова з вами. Прийдіть ще. Буду радий говорити з вами... і подумаю над тим”. Я попрощався з Франком і виїшов. На другий день Франко (28 травня) пополудні помер...”

Розглядаючи пастирську тактику о.Теодозія, вважаю, що вона була цілком доброю і розважливою. Не можна, як деякі священники це роблять, зразу “атакувати” хворого чи вмираючого і “вимагати” Сповіді. То ж важкий і делікатний момент для душі — як операція важкої рани без наркозу. Молодий священник в тій справі, як це ще й досі буває, не був вишколений, недосвідчений і без практики, без відчуття передсмертної кризи і близької смерті. І все ж, у випадку Франка, о.Теодозій вчинив коректно (можна було дати розрешення “під умовою”, бо Франко був втомлений зі словами акту жалю душі за провини, або дати благословення і таки зараз на другий день вранці прийти з йорданською водою і св.Причастям). Відкладати в таких випадках ані дня не можна, але це легко казати сьогодні, не враховуючи тодішніх суворих пасторальних приписів. Важливо було зробити все можливе, щоб “отцям канонікам” сказати, що душа Франка, навіть “коли б щось сталося”, до християнського похорону вже готова... У Франка було ж бажання каяття у сповіді, бо просив священника сповідника. Це бажання уже і є каяттям, а йому приписали безпідставно, що “помер нерозкаяний”. Не добре “оскарження” дали “отці каноніки” у св.Юрі. Жили вони “буквою закону”, а не законами дії Божої благодаті. Франко хотів сповіді, і це свідчить про його віру в Бога і Спаса і Боже прощення. Правдивий безбожник не піддається ласці Божій. Хоч розбійник на хресті піддався і несміливо попросив дуже мало: “Згадай мене, Господи!” А Христос дав, немов понад міру — “ще нині будеш зі мною”... І Франко це знав, бо знав євангеліє (святююрські отці знали букву закону...).

Дехто твердить, що Франкові відмовили похорон церковний через конфлікт з Василями за його оповідання “Отець гуморист”, “Шен шрайбен”, у яких Франко описує погану поведінку (але правдиву!) одного з учителів Василян у дрогобицькій школі. Той священник справді знущався над хлопцями, і Франко був того свідком, як хлопчина, його молодече і поетичне змалку серце було зранене тим. І він написав ті оповідання, але без злоби. О. Теодозій був василянином, але ледве чи він брав до уваги ті оповідання, бо знав, що Франко шанував Василян за їхні наукові історіографічні праці, розшуки, дбайливість у збиранні архівних матеріалів, чого не було в світських священників “господарів-хазяїв”. Крилос не погодився на церковний похорон, і тільки вислав священника о. Горгулу, щоб лише в епітрахілі “запечатав гріб” без інших богослужень.

З появою маніфесту Маркса в 1848 році, соціалізм був справді страховищем, чи, як Маркс з гордістю каже, що цей його соціалізм — то “привид” (чи “примара”), який бродить по Європі. Він перелякав і папу, і Метерніка. Пізніші папи називали цей привид “звироднілою доктриною”. То ж не дивно, що симпатиків такої доктрини “привиду” осуджували. Що той “привид” наробив у нашій Україні в ХХ столітті! І Франко відступив від симпатиків тієї доктрини, коли був старший. Але головне: він не викинув своєї щирої християнської віри зі свого серця, яке виховувалось у шляхетній народній релігійності і побожності, якої не мали ті, про кого говорив потім Другий Ватиканський Собор. Про тих, що Бога в серці не мають. Похорон Франка був таким величавим, що Львів такого не бачив. Усі потім твердили, що коли б Митрополит Андрей був на волі — брав би участь у тих похоронах, як і Відділ Січових Стрільців. Василяни шанують Франка за його прекрасну поему “Мойсей”, за його дисертацію про папу Климента — мученика на наших землях.

Важусь, отже, сказати — великим християнином був наш Франко і, на жаль, невідомим нашому народові. Франко зробив багато своїм словом для тих, про яких Христос скаже: “Ви мені це зробили!”

IVAN FRANKO AS AN UNKNOWN CHRISTIAN TO UKRAINIAN PEOPLE

F. Ivan Muzychka
Ukrainian Catholic University,
Rome, Italy

In the report given in the Mirror Hall at Ivan Franko National University in Lviv on the occasion of 150th anniversary of the birth of the mighty of the Ukrainian earth, Ivan Franko was spoken about as pious Christian and not as an atheist as he was represented in the Soviet ‘science’.

Key words: Ivan Franko, atheist, belief in God, science, priest, T. Galushchynsky, pious Christian.

Стаття надійшла до редколегії 07.05.2006